AMASYA TARİHİ

Hüseyin Hüsâmeddin Yasar'ın (ö. 1939) şehir tarihçiliğine öncülük ettiği kabul edilen eseri.

Müellif: **TURGUT AKPINAR**

Eser sadece bir şehir ve bölge tarihi değil genel Türk tarihini ele alan bir incelemedir. On iki cilt olarak hazırlanan Amasya Tarihi'nin ancak ilk dört cildi ile IV. cildin "bakiyesi" yayımlanabilmiş, V. cilt kaybolmuş, VI-XII arasındaki diğer yedi cilt ise neşredilmek üzere Amasya Belediyesi tarafından satın alınmıştır.

Amasya Tarihi'nin I. cildi (İstanbul 1327 r., 1330 h., 428 sayfa) Amasya şehrinin dinî ve kültürel müesseselerine ayrılmıştır. Burada şehrin kuruluşu, çeşitli semtleri, kaleleri, mağaraları, mahalleleri, camileri ve türbeleri, edipleri ve hattatları, tarikat şeyhleri ile tekkeleri, âlimleri ve medreseleri, bucakları, ilçeleri ve kasabaları anlatılır. II. cilt (İstanbul 1329 r., 1332 h., 492 sayfa) genel Türk tarihi mahiyetinde olup bu ciltte şu konular ele alınmıştır: Türkler'in vasıfları ve meziyetleri, Araplar'ın Türkler hakkındaki takdirleri, Türkler'in nesepleri, Türkmenler'in nesli ve kabileleri, Tatarlar, Çerkezler, Gürcüler, Lazlar, Türkler'in eski dinleri, Anadolu'da Hititler, Battal Gazi, Türkmenler'in İslâmiyet'i kabulü ve türkmen kelimesi; Azerbaycan, Erzurum ve civarı, Komanlar, Ermeniler ve Rumlar; Amasya'nın tarihi: Turanîler, Hititler ve Türkmenler, Dânişmend Gazi, Selçuklular, Kılıcarslan, Osmanlılar, Osmanlılar zamanında Beylikler; Amasya Valisi Şehabeddin Şâdi Bey'in 736'da (1335) vefatıyla İlhanlı hükümetinin yetmiş sekiz yıllık saltanatının son bulması. III. ciltte (İstanbul 1927, 392 sayfa) esas itibariyle 706 (1306) yılında Amasya âyanı ve Âzerîler'den başlayarak Amasya tarihi: Beylikler dönemi, Yıldırım Bayezid'in Amasya emâreti, Osmanlılar devri, 1608'de Serdârıekrem Kuyucu Murad Paşa'nın Amasya ile bütün o bölgeyi eşkıyadan temizlemesi ele alınmaktadır. IV. cilt (İstanbul 1928, 240 sayfa) ve bakiyesi (İstanbul 1935, 199 sayfa) 1017'den (1608) 1099'a (1688) kadar geçen dönemde Amasya'da yetişen âlimlere, şeyhlere ve buraya gelen valilere yani Amasya ile ilgili şahsiyetlerin hayat ve faaliyetlerine ayrılmıştır. Yayımlanmayan ciltlerin muhtevasının da önceki ciltlerde olduğu gibi Amasya'nın XVII. yüzyıldan sonraki tarihî ve kültürel meseleleriyle ilgili olduğu bildirilmektedir.

F. Babinger, sadece yayımlanan kısmı 1800 sayfa kadar tutan Amasya Tarihi'nin bazı konularda "gerçek bir hazine" olduğunu söylemektedir. Eser hazırlanırken Tezkire-i Abdî (Amasyalı Abdî), Tezkire-i İlmiyye (Abdurrahman Eşref), Amasya Meşâhiri ve Amasya Tarihi (Osman Fevzi Olcay) ile Kitâbeler (İ. H. Uzunçarşılı) gibi birkaç kaynak dışında başvurulan kaynakların çoğunlukla gösterilmemiş olması ilmî değeri hakkında bazı araştırmacılarda tereddütlere yol açmış olmakla beraber, Amasya Tarihi şehir tarihçiliği bakımından son derece dikkate değer önemli bir eserdir. I. cildi kısmen sadeleştirilerek yeni harflerle de yayımlanmıştır (haz. Ali Yılmaz – Mehmet Akkuş, Ankara 1986).

BİBLİYOGRAFYA

Fr. Babinger, Von Amurath zu Amurath-Aufsatze und Abhandlungen zur Geschichte Südosteuropas und der Levante, München 1962, I, 132; Hilmi Ziya Ülken, Türkiye'de Çağdaş Düşünce Tarihi, İstanbul 1966, II, 649, 656; Levend, Türk Edebiyatı Tarihi, s. 457-458; Turgut Akpınar, "Amasya Tarihi Yazarı Hüseyin Hüsameddin ve Bilinmeyen Eserleri", Bibliyografya-Kitap Haberleri Bülteni, I/3, İstanbul 1972, s. 163-168.

Bu madde TDV İslâm Ansiklopedisi’nin 1991 yılında İstanbul'da basılan 3. cildinde, 6-7 numaralı sayfalarda yer almıştır.